

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ԱՐԵՎԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԱՐԵՎԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

*Նվիրվում է ԵՊՀ արևելագիտության ֆակուլտետի
հիմնադրման 50-ամյակին*

№ 14

ԵՐԵՎԱՆ
ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
2018

ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

ВОПРОСЫ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

*Посвящается 50-летию основания факультета востоковедения
ЕГУ*

№ 14

Ереван
Издательство ЕГУ
2018

YEREVAN STATE UNIVERSITY
FACULTY OF ORIENTAL STUDIES

JOURNAL OF ORIENTAL STUDIES

*Dedicated to the 50th anniversary of the foundation of the faculty
of Oriental Studies of YSU*

№ 14

YEREVAN
YSU PRESS
2018

**Հրատարակվում է Երևանի պետական համալսարանի
արևելագիտության ֆակուլտետի
գիտական խորհրդի որոշմամբ**

Խմբագրական խորհուրդ՝

Մելքոնյան Ռուբեն բ.գ.թ., պրոֆեսոր (խմբագիր)

Մելիքյան Գուրգեն բ.գ.թ., պրոֆեսոր

Խառատյան Ալբերտ պ.գ.դ., պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ

Սաֆրաստյան Ռուբեն պ.գ.դ., պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս

Հովհաննիսյան Լավրենտի բ.գ.դ., պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ թղթ.-անդամ

Հովհաննիսյան Դավիթ բ.գ.թ., պրոֆեսոր

Սաֆարյան Ալեքսանդր պ.գ.թ., պրոֆեսոր

Ոսկանյան Վարդան բ.գ.թ., դոցենտ

Քոչարյան Հայկ պ.գ.թ., դոցենտ

Սարգսյան Լևոն պ.գ.դ., պրոֆեսոր

Կարապետյան Ռուբեն պ.գ.դ.

Տեր-Մաթևոսյան Վահրամ պ.գ.դ.

Գրեկյան Երվանդ պ.գ.դ.

Րեպենկովա Մարիա բ.գ.դ., պրոֆեսոր (Ռուսաստան)

Կուզնեցով Վասիլի պ.գ.թ., դոցենտ (Ռուսաստան)

Էքմեքչյան Լեոնա PhD (ԱՄՆ)

Իլյա Յակուբովիչ բ.գ.դ., պրոֆեսոր (Գերմանիա)

Ահմադջան Ղուրոնբեկով բ.գ.դ., պրոֆեսոր (Ուզբեկստան)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

<i>ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՐՄԵՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ ՈՂՋՈՒՅՆԻ ԽՈՍՔԸ ԵՊՀ ԱՐԵՎԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ 50-ԱՍՅԱ ՀՈՐԵԼՅԱՆԻՆ</i>	11-12
---	-------

ԱՐԱԲԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

<i>Մկրտումյան Գայանե ՍՈՒՍՈՒԼՍԱՆՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ՏՐՎԱԾ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ- ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵՐԻ ԴԵՐԸ ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ԿՅԱՆՔՈՒՄ</i>	14-27
--	-------

<i>Ռաֆայելովա Քրիստինե ՍԱՐԴՈՒ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ՀԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐԸ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԸ ԲՆՈՐՈՇՈՂ ՀԱՄԵՍԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀՈԳԵԼԵԶՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԱՐԱԲ ԵՎ ՀԱՅ ԼԵԶՎԱՍՇԱԿՈՒՅԹՆԵՐՈՒՄ</i>	28-39
--	-------

<i>Ikilikyan Sona ARAB-IRANIAN RELATIONS IN THE CONTEXT OF THE PERSIAN GULF NAMING DISPUTE</i>	40-54
--	-------

ԹՅՈՒՐՔԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ռամագյան Սամվել

«ՔՅՈՌՕՂԼԻ» ԷՊՈՍԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԵՐԸ ԵՎ XVII ԴԱՐԻ

ՀԱՅ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ.....56-94

Հակոբյան Տաթևիկ

ԱԲԴՈՒԼ ՀԱՄԻԴ ԵՐԿՐՈՐԴԻ ԿԵՐՊԱՐԻ

ՎԵՐԱՐԺԵՎՈՐՄԱՆ ԱՐԴԻ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ (ՍԵԼԻՄ

ԴԵՐԻՆԳԻԼԻ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՕՐԻՆԱԿՈՎ).....95-110

Սարգսյան Տաթևիկ

ՊՈԼՍՈ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԴԵՐԸ ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ-ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔ

ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ. ՕՍՄԱՆՅԱՆ ՎԵՐՋԻՆ

ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԶԱՎԵՆ ՏԵՐ-ԵՂԻԱՅԱՆ.....111-123

Աբրահամյան Մհեր

ԵՐԻՏԹՈՒՐՔԵՐԻ ԲՈՆԻ ԿՐՈՆԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ.....124-137

Պողոսյան Նաիրա

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՅԸ ՀԱԼԻԴԵ

ԷԴԻՓ ԱԴԸՎԱՐԻ ՀՈՒՇԵՐՈՒՄ.....138-151

Մելքոնյան Ռուբեն

ԵՐԻՏԹՈՒՐՔԵՐ-ՔԵՄԱԼԱԿԱՆՆԵՐ. ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ

ԵՎ ԿԱԴՐԱՅԻՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ.....152-165

Գևորգյան Արշակ
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹՅՈՒՆ-
ԹՈՒՐԲԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԱԴՆԱՆ ՄԵՆԴԵՐԵՄԻ ԵՎ ԳԱՐԵԳԻՆ
ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՇՓՈՒՄՆԵՐԻ
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ.....166-178

Հովսեփյան Լևոն
ԹՈՒՐԲԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԱՐԴԻ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳԱՅԻՆ
ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ՓՈԽԱԿԵՐՊՈՒՄԸ.....179-205

Դարբինյան Հայկ
«ՓԱՓՈՒԿ ՈՒԺԺ» ԶՈՒԳԱԿՑՈՒՄԸ «ԿՈՇՏ ՈՒԺԻՆ».
ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԴԻՎԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ ԻԶԱՅՈՒՄԸ ԹՈՒՐԲԱԿԱՆՈՒՄ.....206-219

Գևորգյան Արշակ
«ԱՐԴԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ» ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՅԱՑՄԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍԸ.
ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆ
ԻԲՐԵՎ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԻՆՔՆՈՒԹՅՈՒՆ.....220-230

Հովհաննիսյան Գոռ
ՌՈՒՄ-ԹՈՒՐԲԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 1920-
ԱԿԱՆՆԵՐԻՆ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ.....231-240

Հարությունյան Ավետիք
2015 թ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ԹՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ.....241-250

Մարգարյան Հայկ
ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔԻ ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ
ԸՆԿԱԼՈՒՄՆԵՐԸ251-263

Պետունց Արեն
ԱԶԳԱՅՆԱՍՏՈՒԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՈՒԺԻ ԲԵՄԵԼԸ
ԹՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ 2018 թ. ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ.....264-278

Մելքոնյան Մարիամ
ԿՆՈՋ ԷՄԱՆՍԻՊԱՅԻԱՅԻ ԽՆԴԻՐԸ ՄԻՂԻ
ՀԱԹՈՒՆԻ «ԱՂԵՐՄԱԳՐՈՒՄ».....279-288

Պետրոսյան Ամալյա
XVIII ԴԱՐԻ ԹՈՒՐՔՄԵՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՈՐՈՇ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ.....289-298

Խաչատրյան Շուշան
ՄՈՒԽԹԱՐ ԱՌԻԵՁՈՎԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՀԱՅԵՐԵՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ.....299-314

Մովսիսյան Լիլիթ
ԱՐԴԻ ՀԱՅ ԵՎ ԱՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՄԱՍՈՒԼԻ ԼԵԶՎԻ
ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԻ ԶՈՒԳԱՐԿԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆ.....315-328

*Хабидуллина Элмира **
 ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПЕРЕВОДОВ
 ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ С ТАТАРСКОГО
 ЯЗЫКА НА ТУРЕЦКИЙ.....329-335

Քոչարյան Հայկ, Գևորգյան Աննա
 ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆԸ ԱՂԲԵՋԱՆՈՒՄ ԵՎ ԱՅՌ
 ԳՈՐԾՈՆԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՀ ԱՆՎՏԱՆԳԱՅԻՆ
 ՇԱՀԵՐԻ ՎՐԱ.....336-356

ԻՐԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Vardanyan Aharon
 SOME REMARKS ON THE SOCIOLINGUISTIC
 SITUATION IN XALXĀL.....358-365

Տոնոյան Արտյոմ
 ԿՈՎԿԱՍՅԱՆ ՊԱՐՍԿԵՐԵՆՈՒՄ ԲՈՒՆ ԱՊԱՌՆԻ
 ԺԱՄԱՆԱԿԱԶԵՎԻ ԿԱԶՄՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ
 ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՁ.....366-380

Բիանջյան Հասմիկ
 ՍԵՅՅԵԴ ՍՈՀԱՍՄԱԴ ԱԼԻ ԶԱՄԱԼԶԱԴԵԻ ԴԵՐԸ 19-Ը
 ԴԱՐԻ ՎԵՐՁԻ և 20-Ը ԴԱՐԻ ՄԿԶԲԻ ՊԱՐՄԻՑ
 ԳՐԱԿԱՆ ԼԵԶՎԻ ՆՈՐԱՅՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՈՒՄ.....381-392

Խաչատրյան Զարուհի
 ԹՅՈՒՐԲԱԿԱՆ ԾԱԳՄԱՆ ՁԻԱՆՈՒՆՆԵՐԸ
 ՊԱՐՍԿԵՐԵՆՈՒՄ.....393-402

Դավթյան Սոնա

*ԲՈՒՅՍԵՐԻ ԱՆՎԱՆՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿՋԲՈՒՆՔՆԵՐԸ
ՊԱՐՍԿԵՐԵՆԻ ԵՎ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԲՈՒՍԱՆՎԱՆԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐՈՒՄ.....* 403-419

Կոստանյան Վահան

*ԱՅՐՈՒՄՆԵՐԻ ԾԱԳՈՒՄՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐԸ
ԵՎ ՑԵՂԱՆՎԱՆ ՍՏՈՒԳԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ.....* 420-430

Գեղամյան Աստղիկ

ՄԻՐԱՅԻՆ ՄՈՏԻՎՆԵՐԸ «ՇԱՀՆԱՍԵ»-ՈՒՄ..... 431-440

Պետրոսյան Լիանա

*ԻՐԱՆԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԽՈՍՈՒՅԹԸ
Մ. ԱՀՄԱԴԻՆԵԺԱԴԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ
ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ (2005-2013 ԹԹ.).....* 441-449

Կոստանյան Վահան

ԱՅՐՈՒՄԱԿԱՆ ԿԱՑԱՐԱՆՆԵՐԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ..... 450-456

Брутян Ануш

*ПЕРСПЕКТИВЫ РОССИЙСКО-ИРАНСКОГО
СОТРУДНИЧЕСТВА ПОСЛЕ ПОДПИСАНИЯ СВПД.....* 457-471

Khorikyan Hovhannes

ON THE LOCATION OF THE NEPHTHALITES..... 472-486

**ԲՈՒՅՍԵՐԻ ԱՆՎԱՆՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄԿՁԲՈՒՆՔՆԵՐԸ
ՊԱՐՄԿԵՐԵՆԻ ԵՎ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԲՈՒՍԱՆՎԱՆԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐՈՒՄ**

Բանալի բառեր՝ բուսանուն, մոտիվացիոն հատկանիշ, անվանման միջոց, անվանման սկզբունք, ուղղակի և անուղղակի անվանում:

Առարկայի, երևույթի անվանման սահմանումներից մեկի համաձայն այն տվյալ հասկացության ամրապնդումն է լեզվական որոշակի նշանի ներքո, որն արտացոլում է անվանվող առարկայի որևէ տարբերակիչ հատկանիշ: Այսինքն առարկայի տարբերակիչ հատկանիշը հանդիսանում է այն ելակետը, որի միջոցով անվանում է ստանում այս կամ այն առարկան, երևույթը: Առարկայի նման տիպական հատկանիշը բառապաշարի տարբեր թեմատիկ խմբերի օրինաչափությունները վերլուծող օնոմասիոլոգիական աշխատանքներում ստացել է «մոտիվացիոն հատկանիշ» անվանումը¹: Այս հատկանիշը բնութագրվում է որպես «ամենակարևոր», «ամենաէական», «ամենաակնառու»,

* ԵՊՀ արևելագիտության ֆակուլտետի իրանագիտության ամբիոնի դասախոս, էլ. փոստ՝ sona.davtyan@ysu.am

¹ Ն. Դ. Գոլևը մոտիվացիոն հատկանիշը սահմանում է որպես «առարկայի, երևույթի իրական հատկանիշներից մեկը, որն առանձնանում է առարկայի հատկանիշների ամբողջությունից, որպես «ներկայացուցիչ» և ի վիճակի է առավել վառ կերպով բնութագրել տվյալ առարկան իր նման առարկաների մեջ» (Голев Н. Д., «О принципах номинации и методе их исследования», Теоретические вопросы русского языка и его говоров. Материалы межвузовской научной конференции, посвященной 50-летию образования СССР, вып. 5, Томск, 1972, с. 2.

«բավականաչափ բնորոշ»², սակայն հարկ է նշել, որ բոլորովին պարտադիր չէ, որ «ամենակարևոր» կամ «բավականաչափ բնորոշ» մոտիվացիոն հատկանիշի դերում հանդես գա առարկայի ամենաէական ու հիմնարար բնութագրիչը: Այսպես, օրինակ, բուսանունների թե՛ ժողովրդական և թե՛ գիտական եզրաբանության մեջ շատ բույսեր իրենց անվանումն են ստացել միայն արտաքին տեսքի հիման վրա, թեև այն դժվար է ամենաէական հատկանիշների թվին դասելը³:

Ընդհանուր առմամբ, թե՛ պարսկերենի և թե՛ հայերենի բուսանվանական համակարգերում անվանման մոտիվացիան՝ պատճառաբանվածությունը կարևոր դեր է կատարում: Բուսանունների ճնշող մեծամասնությունը և հատկապես բույսերի ժողովրդական անվանումները կազմվում են հենց մոտիվացիոն հատկանիշի հիման վրա: Սա ունի մի շարք պատճառներ. նախևառաջ, ժողովրդական խոսքում և բարբառներում կողավորված նորմերի բացակայության պայմաններում առավել կարևորվում է բառի կառուցվածքային և իմաստային թափանցիկությունը կամ, այլ կերպ ասած, բառի կենդանի ներքին կառուցվածքը⁴, նման բուսանուններն ավելի հեշտ են ընկալվում և

² Колшанский Г. В., “Лингвогносеологические основы языковой номинации”, Языковая номинация. Общие вопросы, Москва, 1977, с. 99-147; Голев Н.Д., указ. раб., с. 1-2; Шанский Н.М., Лексикология современного русского языка. Москва, 1964, с. 32-33.

³ Կախված նրանից, թե ինչպիսի հատկանիշ է ընկած բառի անվանման հիմքում՝ որոշ հետազոտողներ մոտիվացիոն հատկանիշները բաժանում են էական (հիմնական) և ոչ էական (պատահական) հատկանիշների (տե՛ս Войшвилло Е. К., Понятие, Москва, 1967, с. 159), սակայն այս պարագայում էլ յուրաքանչյուր դեպք ենթակա է առանձին քննության և մեկ ընդհանրական հարացույց հնարավոր չէ կազմել:

⁴ Բլինովան բառի ներքին կառուցվածքը ձևակերպում է որպես «բառի ձևաիմաստային կառուցվածք, որն արտահայտում է նրա հնչողության և իմաստի փոխկապակցվածությունը» (Блинова О. И., “Мотивационная триада как

վերարտադրվում, ավելի ամուր էն նստում հիշողության մեջ: Հաջորդ պառճառն այն է, որ բույսն անվանելիս հաճախ հիմք է ընդունվում կենցաղային փորձը, շրջակա միջավայրի սեփական ընկալումը, պատկերացումներն ու հավատալիքները, ինչի հիման վրա էլ բույսի համար ընտրվում է այնպիսի անվանում, որն օգնում է ավելի հեշտ կողմորոշվել կենցաղում այդ բույսի օգտագործման, դրա հիմնական հատկանիշները մտապահելու հարցերում: Այսպես, օրինակ, «հազիդեղ» կամ «հազի խոտ» (լատ. *Tussilago farfara* L.) բուսանուններն անմիջապես հուշում են, որ այս բույսն ընկալվում է հազը բուժող հատկությամբ կամ, օրինակ «տորոն ներկիչ» կամ «գունարմատ» (լատ. *Rubia tinctorum* L.) անվանումներն ունեցող բույսն անշուշտ ունի, ներկելու, գունավորելու գործառույթ:

Հայերենի և պարսկերենի բուսանվանական համակարգերում առկա մոտիվացիոն հատկանիշների խմբավորման ու դասակարգման արդյունքում երևան են գալիս այս լեզուներում բույսերի անվանման հիմնական սկզբունքները: Դրանք են՝

1. անվանում ըստ բույսի որակական հատկանիշների՝

ա) *համային որակներ՝ դառը, քաղցր, թթու, կծու* և այլն. օրինակ՝ պրսկ. ترشک [toršak] (բոց.՝ «թթվաշիկ») – *Rumex* L. – հայ. թթվաշ, թթու խոտ, փոքր ավելուկ⁵, պրսկ. شیرین بیان [šīrīn bayān] (բոց.՝ «քաղցր բիան») – լատ. *Glycyrrhiza* L., համարժեք է հայ.

комплексная категориальная единица метаязыка и текста”, Вестник Томского государственного университета. Филология, 2013, № 3 (23), с. 8):

⁵ Mozaffariān V., Farhang-e nāmā-ye giāhān-e Irān: lātini-englisi-fārsi, Tehrān, 1386/2007, s. 465 (այսուհետ տեքստում՝ (Moz., էջանիշ)):

Ղազարյան Ռ. Ս., Բուսանունների հայերեն-լատիներեն-ռուսերեն-անգլերեն-ֆրանսերեն-գերմաներեն բառարան, Երևան, 1981, էջ 12 (այսուհետ տեքստում՝ (Ղազ., էջանիշ)):

քաղցրարմատ բույսին⁶ (Moz., 249, Ղազ., 66), պրսկ. بیان تلخ [talx bayān] (բոց.՝ «դառը բիան») – լատ. Sophora L. – հայ. *դառը բիան* (Moz., 517, Ղազ., 104), հայ. *թթուլթթվաշ* – *Berberis vulgaris* L., բուսանվան հոմանիշներից են զրիշկ և ժրիշկ ձևերը, որոնք միջին իրանական փոխառություններն են, հմմտ. պրսկ. زرشک [zerešk], զրի. zərešk և այլն:

բ) *կիրառական բնույթից բխող որակներ՝ ուտելի, ոչ ուտելի, բուժիչ, թունավոր, դեկորատիվ* և այլն. օր.՝ պրսկ. كك كش [kʷak koš] (բոց.՝ «լվասպան») – *Pulicaria Gaertn.*, համարժեք է հայ. *լվախոտ* բուսանվանը, հմմտ. անգլ. fleabane, գերմ. Flohkraut n., ռուս. блошница (Moz., 442, Ղազ., 39); պրսկ. بزر البنج جنون آور / بنگ دانه [bang dāne / baḏr ol-banʃ-e ʃonunāvar] (բոց.՝ «խելագարացնող բանգի/ աղշբանգ») – *Hyoscyamus insanus* – հայ. *բանգի, խելառ խոտ* (Moz., 283, Ղազ., 16); պրսկ. پانیر باد خواب آور [panīr bād-e xʷābāvar] (բոց.՝ «պանիր պատրաստող քնաբեր») – *Withania somnifera* (L.) Dun. կամ *Physalis Alkekengi* L., հայ. բշտի դեղ, հարսնախոտ, բոջոջ, քաքանաշ (հմմտ. պրսկ. کککنج [kākānʃ]) (Moz., 409, 588, Ղազ., 56); պրսկ. توت روباهی طبی [tūt rubāhī-ye tebbī] (բոց.՝ «աղվեսաթուր դեղատու») – լատ. *Sanguisorba officinalis* L., հայ. արյունաքամ դեղատու, արյունխմիկ դեղատու, արյունախում, արյունածուծ,

⁶ Ինչպես տեսնում ենք, այս բույսի հայերեն համարժեքը ևս անվանման մեջ պարունակում է «քաղցր» բառը: Բուսանունների նման իմաստային համընկնումները (մասնակի և ամբողջական) հայերենում և պարսկերենում բավականին շատ են և չափազանց բարդ է որոշարկել, թե որ լեզուն է պատճենման սկզբնաղբյուրը: Նման համընկնումներ կան նաև հայերենի, պարսկերենի, լատիներենի, հունարենի և այլ լեզուների բուսանունների միջև, սակայն, չհաշված առանձին մի քանի դեպքերը, երբ տվյալ բույսի և բուսանվան պատմությունը մեզ հայտնի է, կրկին դժվար է պարզել, թե առաջինը որ ժողովուրդն է տվյալ բույսն այդ կերպ անվանել: Առավել ևս, որ այդ բուսանունների մեծ մասն անվանվել են իրենց որևէ վառ արտահայտված հատկանիշի միջոցով և լիովին կարող էին իրարից անկախ առաջանալ տարբեր լեզուներում:

արյունակուլ, արյունխոտ, արյունքամ, կարմրագլխիկ, ջերմատակ, հմմտ. լատիներեն անվանումը՝ sanguis՝ «արյուն», sorbere՝ «կլանել, ներծծել», ռուս. кровохлебка лекарственная (Moz., 482, 626, Ղազ., 13, Ծատ., Գևորգ., 244⁷, Թոր., 34⁸), պրսկ. کرفس وحشی [karafs-e vahšī] – *Apium graveolens* L., հայ. վայրի նեխուր, հմմտ. անգլ. wild celery (Moz., 49) և այլն:

զ) տակտիլ հատկանիշներ՝ նուրբ, թավշյա, ծակող, մոմնացնող, այրող և այլն. այս խմբի ամենատարածված բուսանունը, թերևս, گزنه [gazane] – *Urtica* L. – եղինջն է, որի հայերեն տարանուններն են մոմոուկը, կճանը, կճան խոտը, սրա պարսկերեն համարժեքը ևս նշանակում է «կճան», հմմտ. նաև կուրմ. gaz, gazk, մազ. gazene, gazne, gazīne, gaznā, gazenā, անգլ. nettle (Ղազ., 28, Moz., 568): Պարսկերենում տակտիլ հատկանիշներ արտահայտող բուսանուններ են նաև پای خرس نرم [pā-ye xers-e narm] (բրգ.՝ «նուրբ արջաոտք») – *Acanthus mollis* L. – հայ. արջամազիկ նուրբ (Moz., 9); بادام مخملی [bādām-e maxmali] (բրգ.՝ «թավշյա նշենի») – *Amygdalus trichamygdalus* (Moz., 40); انجیر چسب [anjīr-e časb] (բրգ.՝ «կպչող թուզ») – *Ficus pumila* L. (Moz., 232); گوش خر خارک دار [gūš-e xar-e xārakdār] (բրգ.՝ «փշոտ իշականջ») – *Symphytum asperum* Lepech., քարխոտ կոշտ, հայվազ, մեղրածուծ (Moz., 531, Ծատ., Գևորգ., 72) և այլն:

Հայերենում նմանատիպ բուսանունների օրինակներ են՝ կպչուկ – *Setaria verticillata* (L.) Beauv., պարսկերենում časbak [چسبک] բառացի «կպչուկ» է կոչվում նույն բույսի մեկ այլ տեսակը՝ *Setaria viridis* (L.) P. Beauv.; նրբախոտ – *Leptaleum* DC., թավշածառ –

⁷ Ծատուրյան Թ. Գ., Գևորգյան Մ. Լ., Հայաստանի ուտելի վայրի բույսերը, Երևան, 2007, էջ 244 (այսուհետ տեքստում՝ (Ծատ., Գևորգ., էջանիշ)):

⁸ Թորոսյան Ա., Հայաստանի դեղաբույսերը, Երևան, 1983, էջ 34 (այսուհետ տեքստում՝ (Թոր., էջանիշ)):

Phellodendron Rupr., հմմտ. անգլ. cork tree, ռուս. бархат, *թավշենի* – Celosia L., *թավշածաղիկ* – Tagetes L., հմմտ. ռուս. бархатцы, *գորտնուկ այրող* – Ranunculus flammula L., *մակարդախոտ կառչուն* – Galium aparine L. (Ղազ., 64) և այլն:

դ) *հոտ արտահայտող հատկանիշներ*.

Պարսկերենում նման բուսանուններից են گل بی مرگ معطر [gol-e bīmarg-e mo’atar] – Helichrystum graveolens (M. B.) Sweet, (բոց.՝ «բուրումնավետ անմեռ ծաղիկ»), ընդ որում, այս բույսի ցեղատեսակի՝ Helichrystum Mill., հայերեն և պարսկերեն անվանումները բառացիորեն համընկնում են گل بی مرگ [gol-e bīmarg] – անմեռ ծաղիկ (Moz., 265-266, Ղազ., էջ 9); برگ بوی [bargbūyī] (բոց.՝ «բուրավետ տերև») – Daphne L. – հայ. տերևատ, գայլահատ, (Moz., 176, Ղազ., 93); برهنگ معطر [barhang-e mo’atar] (բոց.՝ «անուշաբույր եզան լեզու») – Plantago media L. (Moz., 418); بنفشه معطر [banafše-ye mo’atar] (բոց.՝ «անուշաբույր մանուշակ») – Viola odorata L. (Moz., 585):

Հայերենում նման բուսանուններ են՝ *դուն/կիպեր անուշահոտ* – Cyperus longus L. (Ծառ., Գևորգ., 117), *ցախակեռաս բուրավետ* – Conicera caprifolium L. (Ղազ., 94-95); *անթև գարշահոտ/ աղբանթև/ գարշահոտ օշոշ* – Anthemis cotula L. (Ղազ., 9); *տափողոռ բուրավետ* – Lathyrus odoratus L. (Ղազ., 92); *հոտախոտ/ վայրի ռեհան* – Clinopodium L. – պրսկ. ريحانک [reyhānak] (բոց.՝ «փոքր ռեհան») (Ղազ., 90, Moz., 134):

2. ըստ արտաքին տեսքի

ա) *ըստ գույնի*

Պրսկ. زرد آلو [zardālū] – Armeniaca Duh. – բոց. «դեղին սալոր» (Moz., 55); برهنگ تیره رنگ [barhang-e tīre rang] – Plantago atrata Hoppe – բոց. «մուգ գույնի եզան լեզու» (Moz., 417); افراى سياه [afra-ye sīyāh] – Acer negundo L. – բոց. «սև թխկի» (Moz., 10); ال سفيد [al-e sefid] – Cornus alba L. – բոց. «սպիտակ հոնի» (Moz., 147); ارمک نقره اى [armak-

e noqreī] – Ephedra sarcocarpa Aitch. et. Hemsl. – բնգ. «արծաթագույն լեռնաչամփիչ» (Moz., 202); بادام خاکستری/بادام عاجی [bādām-e āʿjī / bādām-e xākestarī] – Amygdalus eburnea Spach – բնգ. «փղոսկրագույն նուշ»/ «մոխրագույն նուշ» (Moz., 40); خونگون [xūngūn] – Pilstyles Guillemain – բնգ. «արնագույն» (Moz., 412) և այլն:

Հայ. *կապտածաղիկ/ կապուտիկ/ տերեփուկ կապույտ* – Centaurea cyanus L. (Ղազ., 93, Թոր., 256), *լռշտակ սպիտակ* – Bryonia alba L. (Թոր., 96), *մանդիկ մսագույն* – Polygonum carneum C. Koch. (Թոր., 194), *այգածաղիկ ծիրանեզույն* – Ipomoea purpurea L. (Ղազ., 8), *մատնոցուկ ժանգալին* – Digitalis ferruginea L. (Թոր., 207), *սպիտակ մամուռ* – Sphagnum (Dill.) Ehrh. (Ղազ., 94), *կարմրագլխիկ* – Sanguisorba officinalis L. (Թոր., 34) և այլն:

բ) ըստ չափերի

Պարսկերեն նման բուսանուններ են اسپرس کوتوله [espars-e kūtūle] – Onobrychis acaulis – բնգ. «կարճիկ կորնգան» (Moz., 372); ارماك ميانه [armak-e miyāne] – Ephedra intermedia – բնգ. «լեռնաչամփիչ միջին» (Moz., 202); بذر البنج کوتاه [baḍr ol-banĵ-e kūtāh] – Hyoscyamus pusillus L. – բնգ. «կարճ բանգի» (Moz., 284); بابا آدم صغير [bābā ādam-e sayir] – Arctium minus – բնգ. «փոքր կոստուկ» (Moz., 52); پلنگ كش كبير [palang koš-e kʿyabīr] – Doronicum maximum – բնգ. «դարունաճ մեծ» (Moz., 191); بهار دوست کوچک [bahārdūst-e kuček] – Erophila minima – բնգ. «գարնանախոտ փոքր» (Moz., 214); پياز درشت [pīyāz-e dorošt] – Allium hymenorrhizum – բնգ. «խոշոր սոխ» (Moz., 29); پياز غول [pīyāz-e gūl] – Allium giganteum – բնգ. «հսկա սոխ» (Moz., 29); پياز قد بلند [pīyāz-e qadd boland] – Allium altissimum – բնգ. «բարձրահասակ սոխ» (Moz., 27); برهنگ کوتوله [barhang-e kūtūle] – Plantago exigua – բնգ. «կարճիկ եզան լեզու» (Moz., 417) և այլն:

Հայերենում նման բուսանուններ են՝ *ծիծեռնախոտ մեծ* – *Chelidonium majus* L. (Թոր., 124); *կղմուխ բարձր* – *Pluna helenium* L. (Ծառ., Գևորգ., 51); *դուն երկար / կիպեր երկար* – *Cyperus longus* L. (Ծառ., Գևորգ., 117); *աստղածաղիկ միջին* – *Stellaria media* (L.) Cyr. (Ծառ., Գևորգ., 103); *թթվախոտ բարձր* – *Oxiria olatior* R. Br. (Ծառ., Գևորգ., 202); *եզան լեզու մեծ* – *Plantago major* L. (Ծառ., Գևորգ., 195, Թոր., 66); *խմրախոտ փոքր / քնձմնձուկ փոքրիկ* – *Thalictrum minus* L. (Ծառ., Գևորգ., 217); *ննի մեծ* – *Carum copticum major* (Հար., 123)⁹ և այլն:

Բույսի չափերը նշող անվանումները համեմատաբար փոքր թիվ են կազմում, սակայն նման կազմությունները հատուկ չեն ո՛չ հայերենի և ո՛չ էլ պարսկերենի բուսանվանական համակարգերին: Այս բուսանունները վերոնշյալ լեզուներ են մուտք գործել հիմնականում գիտական գրականության միջոցով և բառացի թարգմանություններ են բույսերի լատիներեն անվանումներից: Այս դեպքում հայերենի համար օգտագործվում են *մեծ*, *փոքր*, *միջին*, *բարձր*, *երկար* ածականները, իսկ պարսկերենում՝ کبیر [kʷabīr] – «մեծ», کوچک [kučək] / صغیر [šayīr] – «փոքր», میانه [mīyāne] – «միջին», کتوله / کتاه [kūtāh / kūtāle] – «կարճ/կարճիկ», قد بلند [qadd boland] – «բարձրահասակ» բառերը: Սակայն, դրանց կողքին, միևնույն բույսերի ժողովրդական տարանուններում բույսի չափերը չեն նշվում կամ դրանք տրվում են բարդ բառերի, ածանցների, պարսկերենում նաև ժողովրդախոսակցական լեզվին հատուկ բառաձևերի միջոցով, ինչպիսին է օրինակ کتوله [kūtāle] – «կարճիկ» ձևը: Այսպես, օր., հայերենում ունենք *մանրախոտ* – *Deschampsia* P. B. (Ղազ., 25), *դդմիկ/դդմուկ/դդմաճ* – *Cucurbita pepo* var. *giraumontia* Duch. (Ղազ., 25), *խնձորուկ/երեքնուկ/երեքտերնուկ* – *Trifolium* L. (Ղազ., 29),

⁹ Հարությունյան Հ. Ս., Միջնադարյան հայկական բժշկարանների դեղաբույսեր, Երևան, 1990, էջ 123 (այսուհետ տեքստում՝ (Հար., էջանիշ)):

դաշտախոտուկ/ազրխոտուկ – *Agrostis* L. (Ղազ., 5), *շաղգամուկ* – *Brassica campestris* L. (Ղազ., 24), խստորուկ – *Dioscorea* Decne. (Ղազ., 26) և այլն, իսկ պարսկերենում՝ بلند مازو [boland mazī] – *Quercus castaneaefolia* – բոց. (որպես մեկ բառ) «բարձր կաղնի» (Moz., 447), عدسک آبی [a'dasak-e ābī] – *Lemna* L. – բոց. «ջրային փոքր սուս» (Moz., 315) (հմմտ. հայ. ջրսուս); بادامک [bādāmak] – *Amygdalus lycioides* Spach var. *horrida* – բոց. «փոքր բաղամ, նուշ» (Moz., 40) և այլն:

զ) ըստ կառուցվածքի

Պրսկ. بابونه یا بلند [bābūne-ye pā boland] – *Anthemis coelopoda* Boiss. – բոց. «անթեմ երկարատու», հմմտ. հայ. բարունաճ, պապունիճ – *Matricaria* L. (Moz., 45, Ղազ., 29); آویشن برگ گرد [āvīšan-e barg-e gerd] – *Thimus nummularius* M. B. – բոց. «ուրց կլորատերև» (Moz., 548); بنفش دندانه ااره ای [banafš-e dandāne-ye arreī] – *Pluchea arguta* Boiss. – բոց. «սղոցավոր ատամներով մանուշակ» (Moz., 420); آلاله گل [ālāle-ye gol-e rīz/kuček] – *Ranunculus chius* D. C. – բոց. «մանր/փոքր ծաղիկներով գորտնուկ» (Moz., 450); اسفناج چهاردانه ای [esfenā]-e čhārdāneī] – *Spinacia tetrandra* Stev. – բոց. «սպանախ բառահատիկ» (Moz., 521);

Հայ. *հազարատերևուկ/բյուրատերևուկ* – *Achillea* L./*Myriophyllum* L. – պրսկ. هزار برگ [hezār barg] (բոց. «հազար տերև»), հմմտ. ռուս. тысячелистник, լատ. *Myriophyllum* – *myrios*՝ «շատ, բյուր», *phyllon*՝ «տերև» (Ղազ., 54, Հար., 119, Moz., 357, 619); երկտերևի – *Listera* R. Br. – պրսկ. دو برگی [do bargī] (բոց. «երկտերևի») (Ղազ., 30, Moz., 325); *կապուտակ եռաբլթակ* – *Laser trilobium* (L.) Borkh. (Ծառ., Գևորգ., 29); *խինձ լայնատերև* – *Scorzonera latifolia* DC. (Ծառ., Գևորգ., 58); *կարթնեկ խորդուբորդ* – *Sonchus asper* (L.) Hill. (Ծառ., Գևորգ., 59); *թզարմատ*

փնջաձև/խրձիկավոր – *Ficaria fascicularis* C. Koch. (Օտա., Գևորգ., 214)

Այս խմբի բուսանունների մեծ մասը ևս հայերեն և պարսկերեն են ներմուծվել գիտական տերմինաբանության թարգմանության միջոցով: Իսկ նմանատիպ բուսանունների ժողովրդական անվանումների մեջ մեծ թիվ են կազմում ձևի և նմանության հատկանիշներով կազմված բուսանունները:

դ) ըստ ձևի և նմանության

Պրսկ. چشم گربه ای [čšašm-e gorbeī] (բոց. «կատվի աչք») – *Nonnea medic.*, հմմտ հայ. *կատվակն* – *Galeopsis* L. (Ղազ., 47, Moz., 366); պրսկ. پای خر [pā-ye xar] (բոց. «ավանակի ոտք») – *Tussilago farfara* L. – հայ. *իշատտիկ* (Խոս., 23, Moz., 565); պրսկ. ستاره ای [setāreī] (բոց. «աստղ» կամ «աստղային»)– *Aster* L. – հայ. *աստղածաղիկ*, հմմտ. միննույն բույսի համար՝ անգլ. starwort, ֆր. aster m., գերմ. aster f., sternblume f, ռուս. астра (Ղազ., 11, Moz., 62); հայ. զանգակ կամ կանթեղնիճ – *Campanula* L. – պրսկ. استکانی گل [gol-e estekānī] (բոց. «բաժակածաղիկ») (Խոս., 87, Ղազ., 30, Moz., 95); հայ. մատնոցուկ, մատնածաղիկ, մատնատունկ – *Digitalis* L. – گل انگشتانه [gol-e angoštāne] (բոց. «մատնոց-ծաղիկ») (Թոր., 207, Ղազ., 66, Moz., 186) և այլն:

Այս բուսանունները երկու լեզուներում էլ մեծ թիվ են կազմում: Ինչպես նաև այս խմբի բուսանուններում շատ են միննույն բույսի հայերեն և պարսկերեն անվանումների համընկնումները:

3. ըստ աճելու վայրի և ծագման

ա) ըստ աճելու վայրի՝ լեռնային, ջրային, անտառային, ճահճային և այլն

Պրսկ. عروس صحرايی [a'rus-e sahrāyī] (բոց.՝ «դաշտի կամ անապատի հարս») – *Xeranthemum* L. – հայ. հարսնավելի (Ղազ., 10, Moz., 588); علف مردابی [a'laf-e mordāb] (բոց.՝ «ճահճախոտ») – լատ.

Elodea canadensis Michx. – ջրածանտախտի տեսակներից (Ղազ., 81, Moz., 200); کرفس جنگلی [karafs-e jangʿalī] (բրգ.՝ «անտառի նեխուր») – *Lecockia* DC. (Moz., 315); مینای چمنی [mīnā-ye čamanī] (բրգ.՝ «մարգագետնի մարգարտածաղիկ») – *Bellis* L. – մարգարտածաղիկ, հազարդարա (Խոս., 102, Ղազ., 66, Moz., 73); کرفیج بیابانی [karqič-e biābāni] (բրգ.՝ «անապատային քարդիչ») – *Hertia angustifolia* (DC.) O. Kuntze (Moz., 273); سازوی کوهستانی [sāzu-ye kuhestāni] (բրգ.՝ «լեռնային կնյուն») – *Juncus Rechargingeri* Snog. (Moz., 297) և այլն:

Հայ. *ջրասկուտեղ / ջրագուշ* – *Hydrocotyle* L. – آب بشقاب [āb-e bošqāb] (բրգ.՝ «գդալաջուր») (Ղազ., 82, Moz., 282), հմմտ. պրսկ. گوشاب [gušāb] – բրգ.՝ «ջրագուշ», որտեղ «գուշը» պրսկ. նշանակում է «անկյուն, կողմ, մոտ», բուսանունը թարգմանաբար կնշանակի «ջրի մոտ», սրա լատիներեն *Potamogeton* անվանումը թարգմանաբար նշանակում է «գետի հարևան» (potamos – «գետ», geton – «հարևան») – հայ. շերեփուկախոտ (Ղազ., 73, Moz., 427); *աշտարակախոտ* – *Turritis* L. – مناری [monārī] (բրգ.՝ «մինարեթի, աշտարակի»), հմմտ. ռուս. башенница, անգլ. tower-cress, rock cress – բրգ.՝ «աշտարակի, ժայռի կոտեմ», գերմ. Turmkraut n – բրգ. «աշտարակախոտ» (Ղազ., 10, Moz., 565); *տղմախոտ / տղմաբույս* – *Limosella* L. – պրսկ. گل لای [golelay] (որպես մեկ բառ, բրգ.՝ «տղմածաղիկ») (Ղազ., 94, Moz., 322); *անվի մատիտեղ* – *Polygonum persicaria* L. (Ղազ., 65); *վառվառուկ ժայռային* – *Alyssum saxatile* L. (Ղազ., 90) և այլն:

բ) ըստ ծագման՝ աշխարհագրական որևէ տարածքի պատկանող՝ հայաստանյան, երևանյան, կովկասյան, խորասանյան, եգիպտական, չինական և այլն

Պրսկ. پلنگ کش خزری [palang koš-e xazarī] (բրգ.՝ «կասպյան ընձասպան») – *Doronicum hyrcanum* Widder & Rech. f. (Moz., 191);

پياز ايرواني [pīyāz-e īravānī] (բոց.՝ «Երևանյան սոխ») – *Allium synthamanthum* C. Koch – այսպես է կոչվել, քանի որ պարսիկներն առաջին անգամ այս բույսի հետ ծանոթացել են Երևանում (Moz., 31); ختمی قره باغی/ ختمی ارسبارانی [xatmī-ye qarebayī/ xatmī-ye arasbārānī] (բոց.՝ «արցախյան տուղտ/ Արասբարանի տուղտ») – *Alcea sachsachanica* Iljin (Խոս., 38, Moz., 24); زنبق قفقازی [zanbaq-e qafqāzī] (բոց.՝ «կովկասյան հիրիկ») – հայ. կովկասյան հիրիկ (Խոս., 51); يولاف بيزانسی / قسطنطنیه ای/ [yūlāf-e qastantanīe/ yūlāf-e bīzānsī] (բոց.՝ «Կոստանդնուպոլսի վարսալ/ բյուզանդական վարսակ») – *Avena byzantina* C. Koch (Moz., 68):

Հայ. *եգիպտացորեն/ մսրացորեն/ Երուսաղեմի ցորեն* – *Zea mays* L. (Ղազ., 27), հմմտ. գիլաքի՝ makābīj¹⁰, սեմնանի՝ gondom makka, gannom make, makkeyī gannom¹¹, որոնք բոլորն էլ նշանակում են «Մեքքայի ցորեն»; *հնդկեղեգ* (կամ բամբուկ) – *Fagopyrum* L. (Ղազ., 58); *արաբախոտ, արաբիկ* – *Arabis* L., հմմտ. անգլ. *Arabian mustard*՝ «արաբական մանանեխ» (Ղազ., 12, Moz., 50), *վրացի կոճ* (կամ կեղծ դանձլամեր, ջոք) – *Veratrum* L. (Ղազ., 49); *Ֆրանսիական ռայգրաս* (կամ վարսակախոտ) – *Arrhenatherum* Beauv. (Ղազ., 91):

Այս խմբի բուսանունները հայերենում մեծ թիվ չեն կազմում, ի տարբերություն պարսկերենի բուսանվանական համակարգի, որտեղ սրանց թիվը բավականին մեծ է:

4. ըստ ժամանակային հատկանիշի.

Պրսկ. بهارک [bahārak] (բոց.՝ «գարունիկ») – լատ. *Corydalis Medicus* – հայ. անձխոտ, շահթառակ; شَب خَسْب [šab xosb] (բոց.՝ «գիշերը քնող») – *Albizzia Durazz.* – մետաքսածառ, հմմտ. մազ. šūxos, գիլ. šab xosb, šāxūs և šāqūz – «գիշերը քնող» (Moz., 22, Ղազ.,

¹⁰ Pāyandeh M. L., Farhang-e Gil va Deylām, čap-e 1, Tehrān, 1366/1987, s. 152.

¹¹ Sotūde M., Fanhange Semnānī – Sorxeī – Lāsgerdī – Sangesarī – Šahmīrzādī, j. 1, Tehrān, 1342/1963, s. 216.

67); يولاف نيمروز [yūlāf-e nīmrūz] (բոց.՝ «միջօրեի վարսակ») – *Avena meridionalis* (Malz.) Roshev. (Moz., 68); شیردندان پاییزی [šīr dandān-e pāyīzī] (բոց.՝ «առյուծատամ աշնանային») – հայ. *առյուծատամ աշնանային* (Խոս., 65); پير بهار [pīr bahār] (բոց.՝ «գարնան ծերունի») – *Erigeron L.* – *գարնանաթառամ, տլփա* (Խոս., 26, Ղազ., 20, Moz., 210); :

Հայ. *գատկածաղիկ / նախածաղիկ* – *Bellis L.* – պրսկ. گل بهار [gol-e bahār] (բոց.՝ «գարնանածաղիկ») (Խոս., 88, Ղազ., 66), հմմտ. հայ. *գարնանածաղիկ* – *Primula L.* (Ղազ., 23); *գիշերածին / ցայգազվարճ / գիշերազվարճ / գիշերածաղիկ / իրիկնածաղիկ / գիշերային գեղեցկուհի* – *Mirabilis L.* (Ղազ., 22); *միջօրածաղիկ* – *Mesembryanthemum Dill* (լատ. mesos – «միջին», embryon – «պտուղ», anthemum – «ծաղիկ» բաղադրիչներից) – گل نیم روز [gol-e nīmrūz] (բոց.՝ «միջօրածաղիկ»), հմմտ. անգլ. mid-day flower – «միջօրածաղիկ» (Ղազ., 84, Moz., 346); *Astranida trifida* – աստղաբույս եռաբաժան բույսը Տավուշի մարզում «*վարդավառի ծաղիկ*» են անվանում, քանի որ այնտեղ այն Վարդավառին է բացվում; *ձմեռնածաղիկ / ձնծաղիկ* – *Galanthus L.* – گل برفی [gol-e barfi] / گل بهمن [gol-e bahman] (բոց.՝ «ձնծաղիկ» / «բահման ամսվա ծաղիկ»), հմմտ. ռուս. подснежник, անգլ. snowdrop – «ձյան կաթիլ», գերմ. Schneeglöckchen – «ձնե գանգ» (Ղազ., 60, Ման., 881¹², Moz., 241):

Մոտիվացիոն հատկանիշը բուսանուններում կարող է արտահայտվել երկու եղանակով՝ ուղիղ (անմիջական) և

¹² Մանսուրեան Հ., Պարսկերենից հայերեն բառարան, հատոր Բ, Թեհրան, 2005, էջ 881 (այսուհետ տեքստում՝ (Ման., էջանիշ)):

անուղղակի (միջնորդավորված) անվանման միջոցով¹³: Ուղիղ անվանման դեպքում մոտիվացիոն հատկանիշն անմիջականորեն արտահայտվում է այդ հատկանիշը նշող բառով: Օրինակ՝ պրսկ. časb [چاسب] (բոց. «սուինձ, կպչող») – *Cordia crenata* Delile – ցորցենի, սպստանի, հմմտ. հայ. *կպչուկ* – *Lappula Mnch.* (Moz., 146, Ղազ., 52, 95); պրսկ. haft barg [هفت برگ] (բոց. «յոթ տերև») – *Daphne mezerium* (L.) – գայլահատ, հմմտ. հայ. *յոթնտերևուկ* – *Potentilla erecta* (L.) (Moz., 177, Ղազ., 70, Ծատ., Գևորգ., 234); պրսկ. talxak [تلخک], a'laf-e talx [علف تلخ] (բոց. «դառնուկ, դառը խոտ») – *Picris* L. – հայ. *դառնիճ, գինեղեգ*, հմմտ. ռուս. горчак, գերմ. bitterkraut (Moz., 411, Ղազ., 25); պրսկ. hamīšak [هميشك] (բոց., այստեղ՝ «մշտադալար») – *Danae Medicus* – Ալեքսանդրյան դափնի; հայ. *դեղնուկ* – *Blakstonia* Huds. (*Chlora* L.), հմմտ. ռուս. зеленка, անգլ. yellow wort, yellow centaury (Ղազ., 25) և այլն:

Միջնորդավորված անվանման դեպքում մոտիվացիոն հատկանիշն արտահայտվում է կողմնակի, միջնորդ հանդիսացող բառերի օգնությամբ՝ ասոցացիայի հիման վրա¹⁴: Այսպես, միջնորդավորված անվանման դեպքում հաճախ տրվում է օբյեկտի հատկանիշների ընդհանրական բնութագիրը, իսկ մոտիվացիոն կապը բարդացած է լինում, քանի որ անհրաժեշտ է լինում գտնել անվանող և անվանվող առարկաների իմաստային ընդհանրությունը: Օրինակ՝ *ألومار* [alūmār] – մոլախոտի տեսակ, բոց.՝ «օձի սալոր», այսպես է կոչվել չափազանց դառը համ ունենալու պատճառով՝ ասոցացվելով օձի թույնի հետ; *سگ دندان* [sag dandān] – *Pycnocycla* Lindl. – վայրի խոտաբույս, բոց.՝ «շան ատամ»,

¹³ Ուղիղ և անուղղակի անվանման մասին տե՛ս Panasenکو N., “Direct and indirect Designation in Medicinal Plants’ Names”, *International Journal of Humanities and Social Science*, vol. 2, No. 18, 2012, pp. 217-232:

¹⁴ Որոշ ուսումնասիրողներ անվանելու միջնորդավորված եղանակն անվանում են պլաբանական (մետաֆորային) և ասոցիատիվ: Տե՛ս Голев Д. Н., Способы номинации и синонимия. В сб.: Вопросы языка и его истории, Томск, 1972, с. 153:

կոչվել է փշոտ, ոչ ուտելի լինելու համար՝ ասոցացվելով շան սուր ատամների հետ, հմմտ. մազ. šāl dandān – բոց. «շնագայլի ատամ» (Moz., 443); شال پستانه [šāl pestāne] – Melia Azedarach L. – ազատդրախտ, ազատենի, խախակ, բոց. «շնագայլի պտուկ» - դառը գեյթունի տեսակ է, ինչի համար էլ նման անվանում է ստացել (Moz., 343, Ղազ., 6); گل سگ [gol-e sag] – Roza canina L. – շնավարդ, մասրենի շան, ակոբուկ, բոց. «շան վարդ» - վայրի մասրենու տեսակ է (Moz., 462, Ղազ., 65); سگ سير [sag sīr] – մոլախոտի տեսակ, որը նման է սխտորի, բառ.՝ «շան սխտոր», նշելու համար վայրի, ոչ ուտելի լինելը: Բույսի արտաքին հատկանիշներն են նշում հետևյալ միջոտրդավորված անվանումները՝ زلف عروسان [zolf-e a'rūsān] կամ تاج خروس [tāj-e xorūs] – (բոց. «հարսի խուպուպ» կամ «հավի կատար») – Amaranthus L. – հմմտ. հայ. *հավակատար, զիմել* (Moz., 36, Ղազ., 55); غازيا [γāz pā] (բոց. «սագի ոտք») – Chenopodium L. - հայ. *սագախոտ, թելուկ* (Moz., 121, Ղազ., 33); دم كربه [dom-e gorbe] (բոց. «կատվի պոչ») – Phleum L. - հայ. *կատվածեն, սիգախոտ*, հմմտ. մազ. bamši dem – բոց. «կատվի պոչ» (Moz., 405, Ղազ., 86); گل هزار چشم [gol-e hezār čašm] (բոց. «հազարաչքանի ծաղիկ») – Hypericum L. - սրոհունդ, արևքուրիկ (Moz., 285, Ղազ., 89); زنگوله ای [zangūleī] (բոց. «զանգակավոր») – Onosma L. – հայ. իշհոտոտ, հավածոր (Moz., 376, Ղազ., 36); كوكب [koukab] (բոց.՝ «աստղ, լուսատու») – Dahlia Cav. – հայ. գեորգենի (Moz., 176, Ղազ., 21) հմմտ. հայ. *աստղիկ, աստղան ծաղիկ* – Stellaria L. (Ղազ., 11, Ծատ. Գևորգ., 103) և այլն:

Այսպիսով, հայերենի և պարսկերենի բուսանվանական համակարգերի քննությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ երկու լեզուներում էլ բուսանունների ճնշող մեծամասնությունը կազմվում է մոտիվացիոն հատկանիշի միջոցով: Վերջինս

ընդունելով այդ լեզուներին հատուկ կառուցվածքային կաղապարները՝ ձևավորում է դրանց բուսանվանական համակարգերի իմաստային շրջանակը: Իսկ մոտիվացիոն հատկանիշների խմբավորման և դասակարգման արդյունքում ձևավորած անվանման սկզբունքները երկու լեզուներում մեծամասամբ համընկնում են՝ երևան հանելով երկու հարևան ժողովուրդների լեզվամտածողության ընդհանրությունները:

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ НОМИНАЦИИ ФИТОНИМОВ В АРМЯНСКОЙ И ПЕРСИДСКОЙ ФИТОНИМИЧЕСКОЙ СИСТЕМАХ

**Давтян Сона
(Резюме)**

Номинация - когнитивно-речевой процесс укрепления концепции предмета или явления под определенным языковым знаком, который отражает одну из характеризующих признаков этого предмета. В ономазиологических исследованиях этот признак называется мотивационным. Номинация слов происходит путем объединения лингвистических элементов на основе взаимоотношений определителя и определяемого. В результате, в каждой тематической группе формируется ограниченное число мотивационных признаков номинации. Обобщая эти признаки, получаем принципы номинации в данной тематической группе. В этой статье так же выделяются два вида мотивационной номинации - прямое и косвенное или метафорическое. На основании вышеупомянутых мотивационных признаков в статье рассматриваются названия растений в армянском и персидском языках.

**THE MAIN PRINCIPLES OF PLANT NOMINATION IN THE
PHYTONYMS OF THE PERSIAN AND ARMENIAN LANGUAGES**

Davtyan Sona
(Summary)

The act of nomination is a speech-cognitive process of choosing a name for a thing from the available linguistic units or coining a new name considering its inherent characteristics. In onomasiology, these characteristics are called motivational features. The coining of new terms proceeds by way of combining linguistic elements based on a determinant-determinatum relationship. As a result, in each thematic group a limited number of features for designation are formed. By systematizing the similar motivational features, we can establish the principles of plant nomination in the group. There are two ways of motivational designation, direct and indirect, or metaphoric. In this article, Armenian and Persian phytonyms are discussed on the basis of the above mentioned motivational features.